

Pospíšil, Ivo

Dvě ukrajinské konference roku 2024 online

Новая русистика. 2024, vol. 17, iss. 2, pp. 87-92

ISSN 1803-4950 (print); ISSN 2336-4564 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/NR2024-2-8>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.81480>

Access Date: 21. 02. 2025

Version: 20250220

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

<https://doi.org/10.5817/NR2024-2-8>

Dvě ukrajinské konference roku 2024 online

Dvě ukrajinské univerzity, které jsou nám svým umístěním a geograficky a geopoliticky velmi blízké a historické názvy jejichž sídel odkazují k někdejší multietnicitě regionů, totiž haličská Příkarpatská univerzita Vasyla Stefanyka v Ivano-Frankivsku (do roku 1939 Stanisławów, ukraj. Stanislaviv, do r. 1962 Stanislav, něm. Stanislau, jiddiš וואַלטינאַטט) a Univerzita Jurije Fedkovyče v Černivcích (do roku 1944 Černovicy, rus. Černovcy, něm. Czernowitz, rum. Cernăuți, pol. Czerniowce, čes. Černovice, jiddiš ציריבורעשט) pořádaly na podzim 2024 významné mezinárodní konference online.

Katedra světové literatury a srovnávací literární vědy Filologické fakulty Ivano-Frankivské univerzity Vasyla Stefanyka pořádala ve dnech 12.–13. září 2024 mezinárodní konferenci online na počest stého výročí narození svého významného profesora Marka Veniaminoviče Teplinského (v rámci svých tzv. Sultanivských čtení nazvaných za se na počest prof. Jurije Ibragimoviče Sultanova, 1948–2003) na téma **Aktualizace literárněvědné problematiky na pozadí civilizačních výzev doby**. Spiritem agentis konference, jakož i dlouholetého projektu Sultanovských čtení byl prof. Ihor Kozlyk, jenž je české literárněvědné komunitě znám jako odborník

na literární teorii a metodologii, jakož i na ruskou a ukrajinskou literaturu, autor řady publikací a studií. Naše dva profesní spolky ve spolupráci s Ústavem slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity mu vydaly na tato témata knihu [KOZLYK 2020].

Úvodní část konference byla věnována vzpomínkám na osobnost Marka Teplinského a rámcovým analýzám jeho díla; promluvili zde mimo jiné sám Ihor Kozlyk, ale také Volodymyr Kazarin se svým „vzpomínáním na Teplinského od Vladivostoku po Ivano-Frankivsk“, Viktor Gusev, Stepan Chorob a další, včetně Volodymyra Zvinjackovského, původně z Mariupolu, který nyní pracuje na Masarykově univerzitě.

Velkou ctí bylo, že jsem úvodní tematický blok konference zahajoval referátem na téma *Literatura a literární věda na zlomu epoch* v rámci obecného bloku vystoupení věnovaném perspektivám literárněvědného diskurzu dnes. Elina Svencicka ze Salentské univerzity (Itálie) promluvila o tradicích, jež je třeba chránit, Olena Skorobogatova z Charkova se zabývala literární historií jako varováním, Nina Iljinská z Chersonu analyzovala ukrajinskou literární vědu na pozadí civilizačních výzev, Oleksandr Keba z Kam'jance-Podilského/Kamence-Podolského rozebíral uměleckou slovesnost (beletrii) jako sféru komunikativních intencí, Vasíl Budnyj ze Lvova se zabýval interpretačními metodami v rámci recepční estetiky, Vladyslav Vološyn z Charkova promluvil o korpusové analýze současných filologických

výzkumů, Olena Kazakova z Charkova se zabývala metodikou literární vědy a lingvistiky a Roman Dzyk z Černovic (Černivci) pojednal právě o černovické škole výzkumu tradičních syžetů a obrazů.

Další tematické bloky se týkaly ukrajinik v imanentní a komparativní rovině, kde promluvili Jarema Kravec ze Lvova o novele Marka Vovč(o)ka (vl. jm. Marija Vilinskaja, další jména podle manželů – Markovič a Lobač-Žučenko, příbuzná ruského kritika D. I. Pisareva, psala, jak známo, rusky, ukrajinsky a francouzsky) *Marusja*, která se stala populární i na Západě, Svitlana Kryvoručko z Charkova mluvila o ukrajinštině na stránkách novin *Pracja*, Marta Chorob z místní univerzity v Ivano-Frankivsku ukázala na důležitost tzv. uměleckého prostoru v díle Olgy Dergačové, srovnání Vasyla Stefanyka a Stanisława Przybyszewského představila Tamara Tkaczuk z Ivano-Frankivska polsky, zajímavě se ukrajinskými imago tématy v české próze 21. století zabývala Olena Pohrebnyak z Kyjeva, překladovými transformacemi v rukopisech metropolity Andreje Šepťyckého se zabývala Olha Smolnycka, mytologií a folklorem Marija-Mar’jana Pyndus z Ivano-Frankivska, aspirantka z Kyjeva Anastasija Maslun promluvila o ukrajinské a běloruské válečné próze, Kateryna Harpula z univerzity v polském Rzeszowě analyzovala vzpomínky sibiřských vyhnanců, Oksana Bojčenko se zabývala postavou Jean d’Arc v ukrajinském kritickém myšlení konce 19. a první poloviny 20. století.

Další den 13. září proběhl tematický blok o zahraniční literatuře. Lujiza Oljander z Lucku prezentovala rozbor deníků Jaroslawa Iwaszkiewiczze na téma život a dějiny, Jaroslav Melnyk z Ivano-Frankivska interpretoval fenomén potulné inteligence v evropské kultuře 18.–20. století, Olha Kravec ze Lvova rozebrala problémy lužickosrbské dětské literatury. V bloku o filologické školské metodice výuky se prezentovali Olha Nikolenko, jež promluvila o současné technologii výkladu zahraničních literatur, Danilo Reha z místní Univerzity Vasyla Stefanyka zmínil problematiku metodik kurzu zahraniční literatury a Olena Terchovska promluvila o principu dialogu při výuce z odkazu prof. Teplinského, jemuž byla konference věnována.

Poté následovala prezentace nových edic pracoviště prof. Kozlyka, mezi nimi dva svazky *Sultanovských čtení* (2022, 2023) a Kozlykova kniha *Současná literárněvědná epistemologie* (2023).

Konference se zúčastnili přednášející z Ukrajiny, kromě místní Ivano-Frankivské univerzity univerzitní odborníci ze Lvova, Charkova, Kamence-Podolského, Lucku, Chersonu aj., také však z České republiky, Polska a Itálie, i když šlo většinou o literární vědce ukrajinského původu. Cenná byla zejména metodologická a metodická orientace, také relativně vysoká teoretická úroveň jednotlivých referátů. Ukázalo se, že geografická poloha místní univerzity ji vede ke komparatistické problematice z ukrajinského a obecně slavistického zorného úhlu a zejména v pracích prof. Ihora Kozlyka

k disputaci o nejnovějších evropských a světových literárněvědných metodách.

Ministerstvo školství a vědy Ukrajiny a především Černovická státní (národní) univerzita Jurije Fedkovyče (ukrajinsky Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича; brněnští slavisté si jistě vzpomenou na pozapomenutou knihu Mečislava Krhouna o tomto ukrajinském a německém básníkovi¹), která byla založena roku 1875 (Bukovina byla tehdy součástí Rakouska-Uherska, konkrétně Předlitavska, tedy Rakouska, měli jsme tedy společnou vlast) a sídlí od roku 1956 v komplexu budov, které projektoval slavný český architekt a stavební podnikatel Josef Hlávka (1831–1908) v letech 1864–1882 pro rezidenci bukovinských metropolitů (dnes je to prohlášeno za Dědictví UNESCO) zorganizovala ve dnech 25.–26. října 2024 prostřednictvím svých filologických pracovišť, a to Katedry rumunské a klasické filologie, Katedry románské filologie a překladu a Katedry zahraničních literatur a teorie literatury mezinárodní online konferenci na atraktivní téma **Umělecký/Literární potenciál nonfiction**. Konferenci připravil tým ukrajinských a zahraničních literárních vědců a měl jsem tu čest být v mezinárodní přípravné komisi

a také jsem konferenci svým referátem zahájil. Téma tak aktuální, neboť, jak známo, dnešní krásná literatura se ve svých bestsellerech pohybuje na hraně fiction a nonfiction, přilákalo řadu přednášejících z různých zemí, mezi nimiž přirozeně převládali ukrajinští badatelé. I jazykově byla konference pestrá: kromě ukrajinštiny tu zněla ojedinele němčina, naopak velmi silně francouzština (což bylo možná dáno kontakty románské katedry), angličtina, polština, moldavština/rumunština a také v jednom případě čeština.

V první sekci či bloku s dlouhým názvem, který zkracujeme na *Umělecký styl nonfiction* vystoupili autor této zprávy (*Žánr na hraně: inovativní rysy české záhadologické prózy*), Matthias Fechner (Trevír/Trier, Německo) s originálním tématem *Bokeh in non-fiction literature. The depth of field's blurring in moments of closeness. An Intercultural Investigation*, které přednesl v němčině (bokeh, z jap. boke, jsou rozostřené partie fotografií mimo hlavní zobrazovací část), Olena Annenkova (Kyjev, Ukrajina) pronesla referát na téma *Mezi fikcí a důkazy: umělecký prostor neuměleckého narativu v díle Juliana Barnese The Man in the Red Coat* (2019), Christina Kačák (Lvov) vystoupila s příspěvkem *Fiktivní komponenty reality v literární reportáži*, Jana Kravčenko (Zápороží) promluvila na téma *Žánrové faktory beletrizované brand-story*.

Druhý blok *Intertextualita, kulturní a mezikulturní kontexty v nefiktivní literatuře* (v podstatě nikdo se ani nepokusil

1 Viz naše studie o M. Krhounovi, nar. 1907, jeho rodiště Trembovlja, nyní ukrajinská Terebovlja, je město v Ternopolské (Ternopol, Ternopil, Tarnopol) oblasti, zemřel v Brně 1981, a jeho knize *Básnické dílo Jurije Fedkovyče* (Univerzita J. E. Purkyně v Brně, Brno 1973): [POSPÍŠIL 1997, 2000, 2001, 2002, 2018].

přiklonit se k původně německé variantě nonfiction, která zdomácněla například u nás, tedy Sachliteratur/věcná literatura) tvořily referáty, jež přednesly Tetjana Pachareva (Kyjev, *Mezitextový dialog románu E. M. Remarquua Na západní frontě klid a dokumentárního filmu P. Jacksona They Shall Not Go Old / Nikdy nezestárnou*, 2018), Tetjana Potniceva (Dnipro, *Výlet do antiutopie*) Eleonora Šestakova (Doněck, *Politicko-ideologická zadání postupů nonfiction v románu Borise Gorbatova Donbas*).

Další sekce a motivická hnízda budeme komentovat spíše výběrově. Jde zejména o intermedialitu na pomezí fiction a nonfiction (Oksana Levic'ka, Lviv), *Obraz Narcise v literární vědě* (Victoria Fonari, Chišinău/Kišiňov, Moldova), objevuje se tu i dětská literatura v podobě biografie (Olha Novyk, Berdjansk, Ukrajina), přímo nonfiction zahraniční i ukrajinské se týkají např. příspěvky, které sem integrují i téma války. Sofija Varecka (Lvov, Ukrajina) se zabývá problémem autorství nonfiction, Jurate Landsbergyte-Becher z Vilniusu (Litva) zkoumá případy „obratů“ na příkladu litevské literatury sebeuvědomění, vztahem fikcionalizované povídky za doprovodu hudby se zabývá Svitlana Macenka (Lvov, Ukrajina). Anca Gorba (Suceava, Rumunsko) zkoumá minoritní literaturu na případu nositelky Nobelovy ceny Herty Müllerové; Olesja Trofymjuk (Kam'janec-Podilskyj) zkoumá deník jako žánr nonfiction, Feliks Štejnjuk, působící nyní v Bratislavě (Slovensko), vystoupil s referátem o aktivistickém rozměru

knihy *Polon/Zajetí* Valerie „Navy“ Subotínové-Karpilenko, rodačky z Mariupolu, Kristinija Paladjan (Černivci) zkoumá osudy černovické umělecké bohémy konce 19. století v deníku Cipriana Porumbesca, Emilija Stajila (Moldova) vystoupila s příspěvkem na téma *Encyklopedický slovník Mihai Eminesca – autentická kronika eminesciánství*, v bloku o ukrajinské nonfiction na téma války promluvila Ole-na Bondareva (Kyjev) analyzující drama o válce, Alina Liščinina (Zápороží) se zabývala proměnami jazyka za války, Olha Charlan analyzovala tragédii Mariupolu v současné ukrajinské nonfiction, François Rastier (Paříž, Francie) zaujal srovnáním Prima Léviho a Varlama Šalamova v tématu estetického svědectví o vyhlazení (exterminaci). Zajímavá byla i sekce s poněkud heterogenní strukturou (válka, totalita, sociologie, antropologie, gender, styl, autobiografičnost): Cristina Álvares (Braga, Portugalsko) vystoupila s příspěvkem *Fiction et non-fiction dans le roman graphique Dolores de Bruno Loth*, Halyna Dranenko (Černivci/Paříž) se zabývala francouzskou recepcí ukrajinské nonfiction o ruské agresi na Ukrajině, Erika Martelli z italské Parmy zaujala tématem italské nonfiction, zajímavá byla vystoupení Maksima Zabrodina (Černivci), gruzínského badatele Atinati Mamatsašviliho (Tbilisi) o historické pravdě a pravdě faktu v dílech frankofonních spisovatelů za nacismu, nonfiction za totality se týkal další blok referátů, např. Petra Rychla (Černivci) o eseji známého, německy píšícího, ve Francii žijícího černovického rodáka

Paula Celana (1920–1970) jako polemice se surrealismem. Svitlana Vardevanjan (Černivci) mluvila o znacích uměleckosti u Oleksandra Bojenka, Julija Isapčuk (Černivci) o Markusovi Gasserovi (nar. 1967) a jeho *Die Launen der Liebe* (ukraj. *Примхи нпучпацми*) jako nonfiction; dalším tématem jsou autobiografické parametry nonfiction, jak je vidí např. Julianna Višćak nebo Roman Dzyk (Jurij Andruchovyč), Nastasja Ivončak (všichni z Černovic), Olha Romanova z Kyjeva nebo Danielle Pascal-Casas (Paříž, Francie), která si klade otázku, zda je paradoxem vidět genderovou autofikci jako nonfiction; Isabelle Charpentier (Amiens, Francie) se zabývá dílem nositelky Nobelovy ceny Annie Ernaux ve vztahu k nonfiction, Svatoslav Vyšynskij (Kyjev) mluvil o denících Ernsta Jüngera (1895–1998) jako o vzorcích filozofické publicistiky, Maryna Horbatjuk (Černivci) zkoumá imagologický obrys města v sbírce Josepha Rotha (1894–1939) *Města a lidé*, Iryna Horocholinska (Černivci) analyzovala dopisy Immanuela Kanta jako existenciálně personální populárněvědnou a uměleckou paletu, Aljona Matijčaková (Černivci) zkoumá metaforický kontext filozofického diskursu u Iris Murdochové (1919–1999), Natalija Nikorjak (Černivci) se ve svém příspěvku pohybuje na hraně intermediálního dialogu nonfiction literatury a filmového umění, skvělá černovická, v Brně dobře známá badatelka Olha Červinskaja (Černivci / Velká Británie) na základě washingtonského archívu Jurije Lavrišenka v Kongresové knihovně ukazuje

na význam zahraničních archívů jako pramene zkoumání ukrajinské klasiky, Kateryna Kalynyč (Černivci) zkoumá memoáry Tary Westover (nar. 1983) *Vzdělaná* (*Educated*, 2018), Zorjana Lanovyk a Marjana Lanovyk z Ternopilu/ /Tarnopol zkoumají fiction a nonfiction u Bohdana Lepkého (1872–1941), Alla Sažyna (Černivci) ukazuje na specifika online deníku, Aljona Tyččina (Černivci) prezentuje slovní derivace u nonfiction v době války, Oksana Matijčuk (Černivci) zkoumá narativní strategii v nonfiction románu Kati Petrovské.

Obě konference mají společné rysy, ale vyznačují se také podstatnými rozdíly. Společné je téma války a jeho působení na proměny nonfiction. Klíčovými postavami Ivano-Frankivské konference byli především slavisté a přímo rusisté; koneckonců sám Marko/ /Mark Teplinskij/Teplinskij (1924–2012), jemuž byla konference věnována, se zabýval mimo jiné sachalinským pobytem A. P. Čechova, tvorbou N. A. Někrasova, další měli sklon k teorii a metodologii; podobně Jurij Ibrahimovič Sultanov (1948–2003, viz tradiční sborníky prof. Ihora Kozlyka *Sultanovskije čtenija*) pocházel po matce z rusko-ukrajinské rodiny, otec byl Azerbajdžánec, zabýval se světovou literaturou, orientalistikou a ukrajinskou problematikou, zasahoval do řady oblastí, včetně pedagogiky. Konference v Černovicích měla širší záběr: pořádaly ji filologické katedry, zúčastnili se jí především badatelé z Ukrajiny, ale i z jiných zemí, jak je vidět ze jmen účastníků. V obou případech

byla rusistická problematika přítomna okrajově, spíše v obecných polohách; šlo nicméně o významná vědecká setkání, která reflektovala stav literární vědy jako takové. Především sem zasáhla tematika nejnovější literatury, byly tu přítomny nové generace literárních vědců. a hlavně byl zdůrazněn přelomový ráz dnešní doby a písemnictví stojící na hraně fiction a nonfiction, v Černovicích explicitně, v Ivano-Frankivsku spíše implicitně. V obou případech se ukázalo, že obě pořadatelské univerzity mají dost mladých badatelů, kteří se zde výrazně projeví. Byli mezi nimi i někdejší černovičtí účastníci čtyř doktorských škol, jež jsem v Brně před lety na Ústavu slavistiky pořádal.

Ivo Pospíšil

Bibliografie:

- KOZLYK, I. (2020): *Literaturoznávací analýza chudožného textu/oru v umovach súčasnosti mižnaukovoji ta mižhaluzevoji vzajemodiji*. Eds H. Myronova, I. Pospíšil. Brno.
- POSPÍŠIL, I. (2001): A Chapter from Brno Ukrainian Literary Studies: the Crea-

tive Activity of Mečislav Krhoun and His Book on Jurij Fedkovyč. In: BROGI BERCOFF, G., SIEDINA, G. (eds): *Pagine di ucrainistica europea*. Alessandria, 2001, s. 83–90.

- POSPÍŠIL, I. (1997): Jubileum slavisty (Mečislav Krhoun, 1907–1982). *Universitas*, 1997, č. 1, s. 25–26.
- POSPÍŠIL, I. (2000): Kapitola z dějin brněnské ukrajinistiky: Kniha Mečislava Krhouna o Juriji Fedkovyčovi. *Univerzitní noviny*, 2000, č. 2, s. 14–16.
- POSPÍŠIL, I. (2018): Konceptija tvorčestva Jurija Fed'koviča v monografii Mečislava Krgouna v kontexte brněnskoj literaturovedčeskoj slavistiky. In: BORKOWSKI, A., MNICH, R. (eds): *Galicja 1916: Plus/minus dziesięć lat. Przestrzenie dyskursów: historia, literatura, kultury, język*. Siedlce, s. 147–159.
- POSPÍŠIL, I. (2002): K výročí úmrtí Mečislava Krhouna. *Universitas*, 2002, č. 3, s. 22–23.

About the author

Ivo Pospíšil

Masaryk University, Faculty of Arts,
Department of Slavonic Studies, Brno,
Czech Republic, Ivo.Pospisil@phil.muni.cz